

Homo Deus en andere toekomstverhalen

8

Petra Bolhuis & Theo Meereboer

Maieutiek 2018

Zal de mens verdwijnen?

1. Mensen zullen hun economische en militaire nut verliezen, waardoor het economische en politieke systeem niet veel waarde meer aan ze zal hechten.
2. Het systeem zal mensen op collectief niveau nog wel waardevol vinden, maar unieke individuen niet.
3. Het systeem zal nog steeds waarde hechten aan sommige unieke individuen, maar daarbij zal het gaan om een nieuwe elite van geüpgradede supermensen en niet om de massa." (H. 316)

Maieutiek_2018 HomoDeus-8

Uitgangspunt is van belang

- Harari lijkt uit te gaan van een rationalistisch uitgangspunt, terwijl hij oproept om daar individueel tegen in te gaan. Het probleem is dat het individu is opgeheven, evenals de vrije wil.
- Waar Harari zelf naar grijpt als oplossing is een *mindfulness* die beschouwend ervaart dat er slechts ervaringen zijn, maar geen ego. (H. 21 lessen blz. 381 e.v.)

Maieutiek_2018 HomoDeus-8

Kan ik willen wat ik wil?

- Ook de keuze voor *mindfulness* is natuurlijk niet vrij, maar context gebonden. De erkenning dat wij geen authentiek zelf hebben, maar deel uitmaken van een netwerk van betrekkingen en voortdurend ons oordeel bijstellen op basis van nieuwe, maar ook ontoereikende, kennis, is deel van een nieuwe menselijk ervaring.

Maieutiek_2018 HomoDeus-8

Wat is het doel?

We zijn als mensheid bezig geweest met het opheffen van de schaarste en het nastreven van geluk, maar nu de grootste bedreigingen van het menselijk geluk andere mensen en de bevolkingsdichtheid zijn, terwijl we niet iedereen nodig hebben om dit welvaartspeil te behouden, wordt overbodigheid een in het oog springend probleem. Daarin schuilt ook het gevaar van het loslaten van het humanisme.

Maieutiek_2018 HomoDeus-8

Overbodige mensen

Arendt is de eerst die het belang van overbodigheid als nieuwe politieke categorie beschrijft; "Het gevaar van de lijkenfabrieken en de holen van vergetelheid is dat vandaag, met een overal stijgende bevolking en toenemende dakloosheid, massa's mensen voortdurend overbodig worden gemaakt, zolang wij ermee doorgaan de wereld in utilitaire termen te denken. Overal spelen politieke, sociale en economische gebeurtenissen in een zwijgende samenzwering mee met totalitaire instrumenten, die ontworpen zijn om mensen overbodig te maken. (...) De nazi's en de bolsjewisten kunnen er zeker van zijn dat hun vernietigingsfabrieken, die bewezen hebben de snelste oplossing te zijn voor het probleem van overbevolking, van economisch overbodige en sociaal onwortelde massa's, aantrekkelijk zijn in dezelfde mate als zij alarmeren." (Arendt Totalitarisme 292)

Maieutiek_2018 HomoDeus-8

Mens als evolutionair wezen

We hebben lange tijd de mens als uitzondering op de natuur gezien, maar zijn nu terug in de natuur.

Als alles gelijkwaardig is, is het algoritme niet perse op de hand van mensen.

Algoritme lijkt wetenschappelijk, maar met welke informatie voeden wij het?

<https://joop.bnnvara.nl/nieuws/vechten-racistische-algoritmes>

Maleutiek_2018 HomoDeus-8

Zij wij op weg ingehaald te worden door robots?

“Wat de ongetwijfeld indrukwekkende Watson (dieplerende computer/ robot) onderscheidt van gewone mensen die goed bij hun verstand zijn is de afwezigheid van *praktische rede*, van intelligentie die wordt ingeschakeld om diverse, veranderende en zelfgegenerateerde doelen na te streven. Als en wanneer Watson ooit zo geavanceerd wordt dat het systeem volledig kan deelnemen aan het menselijke gebruik van redenen geven en redenen evalueren, is het programma geen stuk gereedschap meer maar een collega. En dan zou Watson zelf verantwoordelijk gehouden kunnen worden voor zijn handelen, en niet alleen zijn makers en degenen die hem onderhouden.” (Dennett van Bacterie tot Bach blz. 440)

Maleutiek_2018 HomoDeus-8

Techniek en overbodige mensen

“De aanstaande technologische goudmijn zal het waarschijnlijk wel mogelijk maken om die nutteloze massa te voeden en te onderhouden zonder dat die daar iets voor hoeft te doen. Maar waarmee zullen ze zich bezighouden en hoe hou je ze tevreden? Mensen moeten iets te doen hebben, anders worden ze gek. Wat moeten ze de hele dag beginnen? Eén mogelijk antwoord is: drugs en computerspelletjes. (...) Maar een dergelijke ontwikkeling zou een dodelijke slag toebrengen aan het liberale geloof in de heiligheid van het menselijk leven en de menselijke belevingswereld. Wat is er heilig aan waardeloze nietsnutten die de hele dag niets anders doen dan kunstmatige ervaringen binnenslepen in een of ander fantasielandschap?” (H. 337)

Maleutiek_2018 HomoDeus-8

Nuttige mensen

De vraag is welke rol kan het verdwijnen van het nut hebben in het menselijk bestaan?

Foucault zegt: “maak van je leven een kunstwerk.”

Arendt waarschuwt voor het utilitarisme.

Je ziet bij Harari waar het utilitarisme toe kan leiden; als er geen nut is verliezen mensen volgens Harari hun bestaansrecht en menselijke waardigheid.

Maleutiek_2018 HomoDeus-8

Optimisme?

“Niet vertrouwen op tanden fee van de geschiedenis”, maar “Een lucide optimisme moet zich afvragen wat het aan het publieke debat kan bijdragen. Verlichting is geen dogma, maar een houding, een 'ethos', zoals Michel Foucault het formuleerde.”

(Blom wat op het spel staat blz. 215)

Maleutiek_2018 HomoDeus-8